

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲJŲ ŽEMĖS NAUDOJIMO SĄLYGŲ
ĮSTATYMO NR. XIII-2166 7 STRAIPSNIO 3 DALIES 6 PUNKTO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XVP-172**

2025 m.

d. Nr.

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo 2025 m. kovo 10 d. posėdžio protokolą Nr. SPP-19, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Nepritarti Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo Nr. XIII-2166 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto pakeitimo įstatymo projektui Nr. XVP-172 (toliau – Įstatymo projektas) dėl šių priežasčių:

1. Pagal Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 6 punkte numatytą reguliavimą, viešojo intereso samprata, kuomet nustatant specialiąsias žemės naudojimo sąlygas žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimas neprivalomas, vertinant energetikos infrastruktūrą, yra taikoma magistraliniams dujotiekiams ir naftotiekiams (produktotiekiams), elektros energijos perdavimo tinklams. Šie tinklai, vadovaujantis Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 2 straipsnio 39 dalimi, yra priskiriami valstybinės svarbos energetikos objektams, tarpusavyje valstybės lygiu jungiantiems didžiuosius energijos ir (ar) energijos išteklių vartojimo, gamybos, importo ir eksporto objektus. Aptariamame Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo punkte numatytas šiuo metu taikomas reguliavimas energetikos infrastruktūros atžvilgiu nėra taikytinas savivaldybės lygmens, ne valstybinės svarbos, energetikos objektams, tokiems kaip elektros energijos skirstomiesiems tinklams, skirstomiesiems dujotiekiams, o taip pat ir šilumos perdavimo tinklams.

2. Iki Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo įsigaliojimo dienos paklotiems šilumos perdavimo tinklams specialiosios žemės naudojimo sąlygos yra nustatomos pagal Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 141 straipsnio 3 dalį, kurioje nustatyta, kad jeigu iki Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo įsigaliojimo dienos ūkinei ir (ar) kitokiai veiklai, dėl kurios turėjo būti nustatytos šiame įstatyme nurodytos teritorijos, statybą leidžiantys dokumentai išduoti, projektai, kuriems įstatymų nustatytais atvejais tokie dokumentai neišduodami, yra suderinti ir ši veikla vykdoma, bet šiame įstatyme nurodytos teritorijos nenustatytos ir neįrašytos į Nekilnojamojo turto kadastrą ir Nekilnojamojo turto registrą, jas nustato Vyriausybė ar Vyriausybės įgaliota institucija, Vyriausybės ar Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka tvirtinamuose planuose, žemėlapiuose ir (ar) schemose. Pažymėtina, kad šioms teritorijoms nustatyti žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimas neprivalomas. Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas suteiktų galimybę šilumos tiekėjams nesikreipti į žemės savininką, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinį gauti sutikimą, kuris nebūtų privalomas, kai, tenkinant viešąjį interesą, aptariamame įstatyme nurodytos teritorijos būtų nustatomos teritorijų planavimo dokumentuose ar žemės valdos projektuose arba šių teritorijų planus, žemėlapius ir (ar) schemas įstatymų, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka patvirtina Vyriausybė, įstatymų ar Vyriausybės įgaliota institucija, nerengiant teritorijų planavimo dokumento ar žemės valdos projekto. Vertinant šio nutarimo 1 punkte išdėstytus argumentus,

kad šilumos perdavimo tinklas teisės aktais nėra pripažįstamas valstybinės svarbos energetikos objektu ir viešasis interesas žemės savininkų atžvilgiu neturėtų būti taikomas, o taip pat atsižvelgiant į šio nutarimo 5, 6, 9 ir 10 punktuose išdėstytus argumentus, kad būtų pažeistos žemės savininkų konstitucinės teisės valios pareiškimo bei saugumo aspektu, patiriami žemės savininkų suvaržymai ir ribojimai žemės naudojimo aspektu, o taip pat būtų mokamos mažesnės kompensacijos Vyriausybės nustatyta tvarka, darytina išvada, kad vykdant naujų šilumos perdavimo tinklų projektavimo ir statybos darbus, šie darbai turėtų būti vykdomi Lietuvos Respublikos statybos įstatymo, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo ir kitų su tuo susijusių teisės aktų nustatyta tvarka, gaunant žemės savininkų, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinių sutikimus, kai to reikia. Taigi siūlomas Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto pakeitimas nėra pagrįstas ekonominiu, techniniu ir teisiniu požiūriu.

3. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte yra referuojama į Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 2 straipsnio 56 dalį ir 4 straipsnio 1 dalį, pabrėžiant šilumos ūkio paslaugų teikimo, kaip viešojo intereso užtikrinimo svarbą, tačiau tai nėra Įstatymo projekto dalykas. Pažymėtina, kad Šilumos ūkio įstatymo 2 straipsnio 56 dalis ir 4 straipsnio 1 dalis aprašo viešuosius interesus atitinkančios paslaugos sampratą. Šilumos ūkio įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad viešuosius interesus atitinkanti paslauga – tai bendra šilumos ir elektros energijos gamyba. O šio straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad valstybė (savivaldybės) skatina iš biokuro, atsinaujinančiųjų energijos šaltinių, deginant atliekas, taip pat iš geoterminės energijos pagamintos šilumos supirkimą į šilumos tiekimo sistemas. Šis supirkimas yra viešuosius interesus atitinkanti paslauga. Taigi, viešuosius interesus atitinkanti paslauga ir viešojo intereso tenkinimas turi skirtingą reikšmę, todėl tai neatitinka teisėkūros aiškumo ir sistemiškumo principų.

4. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 4 priedo 2 punkte pateiktą infrastruktūros, kuri priskiriama nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbią reikšmę turinčiai infrastruktūrai, sąrašą, matyti, kad šilumos perdavimo tinklai nėra priskiriami šiam sąrašui, taip pat atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 2 straipsnio 39 dalyje pateiktą valstybinės svarbos energetikos objektų apibrėžtį, matyti, kad šilumos perdavimo tinklai nėra priskiriami šiai apibrėžčiai, todėl Įstatymo projekto aiškinamajame rašte įtvirtintas teiginys, kad šilumos perdavimo tinklai yra strateginės reikšmės objektas tenkinant viešąjį interesą neatitinka Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo, Energetikos įstatymo, nėra pagrįstas kitais su tais susijusiais teisės aktais, tokiu būdu pažeidžiantis teisėkūros sistemiškumo principą.

5. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte yra nurodoma, kad priėmus Įstatymo projektą, būtų sudaromos palankesnės sąlygos vykdyti centralizuoto šilumos tiekimo tinklų plėtrą. Atkreiptinas dėmesys, kad, atsižvelgiant į teisėkūros efektyvumo ir pagarbos asmens teisėms ir laisvėms principus, turėtų būti vertinamas ne vien projektų spartus vystymas ir ne vien prijungimas prie centralizuoto šilumos tiekimo sistemos, bet ir žemės sklypų savininkų, patenkančių į šilumos perdavimo tinklų apsaugos zonas, pagrįstų kompensacijų dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymo nuostolių atlyginimo klausimas, taip pat ir šių asmenų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo klausimas, apie kurį pasisako ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, konstatuodamas, kad valstybės, kaip visos visuomenės politinės organizacijos, paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą. Kiekvienas viešasis interesas tegali būti grindžiamas pamatinėmis visuomenės vertybėmis, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija; jo įtvirtinimas ir užtikrinimas, gynimas ir apsauga yra konstituciškai motyvuoti. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų. Kita vertus, viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar visuomenės dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonominiais interesais, nes ne tik viešasis interesas,

bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės. Šios Konstitucijoje įtvirtintos vertybės – asmens teisių ir teisėtų interesų apsauga bei gynimas ir viešasis interesas – negali būti priešpriešinamos. Šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. rugsėjo 21 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai). Todėl kiekvieną kartą, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, turi būti įmanoma pagrįsti, kad, nepatenkinus tam tikro asmens ar grupės asmenų intereso, būtų pažeistos ir tam tikros Konstitucijoje įtvirtintos, jos saugomos ir ginamos vertybės (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas 2002 m. kovo 14 d. nutarime taip pat yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją viešojo intereso (konstituciškai svarbaus tikslo) buvimas gali būti pagrindas apriboti asmens teisę į nuosavybę tik tuo atveju, kai dėl turto pobūdžio ir (arba) dėl kitų svarbių priežasčių neapribojus teisės į nuosavybę, nebūtų įmanoma apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintų vertybių, būtų pakenkta viešajam interesui. Įvertinant tai, kad nuo Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo priėmimo šilumos perdavimo tinklams nebuvo taikoma pastarojo įstatymo 7 straipsnio išimtis, o aiškinamajame rašte nėra nurodoma, kokį viešąjį interesą norima apsaugoti siūlomais keitimais, Įstatymo projektas nedera su nurodyta Konstitucinio Teismo jurisprudencija. Atsižvelgiant į šiame nutarimo punkte išdėstytą informaciją, Įstatymo projektas, vertinant ir Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nepateikto įrodymo dėl tokio asmeninių teisių varžymo proporcingumo, vertinamas kaip neatitinkantis Konstitucinio Teismo šiame nutarimo punkte išdėstytos jurisprudencijos.

6. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo išaiškinimus, nuosavybės teisių apribojimai gali būti leidžiami, tačiau su sąlyga, kad bus išlaikyta teisinga pusiausvyra tarp atitinkamų individualių ir kolektyvinių interesų (Hamer prieš Belgiją, Nr. 21861/03, 78–80, Beinarovič ir kiti prieš Lietuvą, Nr. 70520/10 ir 2 kiti, 138–142, Jankauskas prieš Lietuvą (Nr. 26488/18)). Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Pirmojo protokolo 1 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę disponuoti savo nuosavybe, kad iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, nebent visuomenės interesais ir tik remiantis įstatymu arba tarptautinės teisės bendraisiais principais. Vertinant šiame nutarimo punkte išdėstytą informaciją ir atsižvelgiant į teisėkūros pagarbos asmens teisėms ir laisvėms principą, Įstatymo projektas vertinamas kaip neatitinkantis Europos Žmogaus Teisių Teismo šiame nutarimo punkte išdėstytos jurisprudencijos ir prieštaraujantis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis, negu priešingai konstatuojama Įstatymo projekto aiškinamajame rašte.

7. Vadovaujantis Nacionaline energetinės nepriklausomybės strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“, visi Lietuvos miestai turi gerai išvystytas centralizuoto šilumos tiekimo sistemas. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad plėtojant gerai Lietuvoje išvystytas centralizuoto šilumos tiekimo sistemas, šilumos energijos vartotojui turi būti suteiktos galimybės ir nepagrįstai nedraudžiama pasirinkti norimą alternatyvią energijos ar kuro rūšį, o savivaldybė, rengdama šilumos ūkio specialiuosius planus, turėtų užtikrinti įvairių šilumos šaltinių prieinamumą visoje savivaldybės teritorijoje. Kaip nustatyta Šilumos ūkio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje, konkurencija tarp alternatyvių energijos rūšių tiekėjų, tenkinant šilumos vartotojų poreikius, įgyvendinama atsižvelgiant į šilumos ūkio priemones ir šilumos ūkio specialiuosiuose planuose nustatytus veiksmus, nustatant vartotojų šilumos poreikių tenkinimą jiems mažiausiomis sąnaudomis, užtikrinant saugų tiekimą ir neviršijant leidiamo neigiamo poveikio aplinkai bei įvertinant išorines sąnaudas, taip pat kitomis šio įstatymo nustatytomis priemonėmis. Šilumos vartotojai turi teisę pasirinkti alternatyvių energijos rūšių šilumos tiekėjus, įsirengti vietinę šildymo sistemą, jeigu tai neprieštarauja teritorijų planavimo dokumentams. Kaip nustatyta Šilumos ūkio įstatymo 8 straipsnio 5 dalyje, rengiant ir tvirtinant savivaldybių šilumos ūkio specialiuosius planus, būtina užtikrinti galimybę vartotojui pasirinkti norimą alternatyvią energijos ar kuro rūšį. Elektros, geoterminės energijos ir kiti ekologiškai švarūs šilumos šaltiniai tinkami naudoti

visoje savivaldybės teritorijoje. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekto aiškinamajame rašte pateikta informacija, kad priėmus Įstatymo projektą būtų sudaromos palankesnės sąlygos vykdyti centralizuoto šilumos tiekimo tinklų plėtrą, taip užtikrinant „žaliojo kurso“ įgyvendinimą bei siekiant sumažinti Europos Sąjungos teisės aktuose nustatytus CO₂ išmetimo rodiklius, o nuo 2050 m. pasiekti ir nulinę emisiją, yra aktuali ne tik prisijungimo prie centralizuoto šilumos tiekimo sistemos atveju, bet ir pasirinkus kitą ekologišką šilumos šaltinį. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas neatitinka teisėkūros tikslingumo principo.

8. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo Nr. XIII-2166 2, 16, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 31, 35, 36, 37, 40, 42, 43, 46, 48, 49, 53, 60, 65, 66, 67, 73, 74, 75, 79, 80, 92, 93, 94, 98, 99, 100, 104, 106, 108, 124, 134, 139 straipsnių ir V skyriaus šeštojo skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymo projekte (Reg. Nr. XIVP-3761) yra pateiktas siūlymas sumažinti šilumos perdavimo tinklų apsaugos zonų dydžius ir šiam siūlymui pritarta Seimo Aplinkos apsaugos komiteto 2025 m. kovo 19 d. posėdyje, darytina išvada, kad įteisinus mažesnius šilumos perdavimo tinklų apsaugos zonų dydžių ribojimus, vykdant šilumos perdavimo tinklų projektavimo ir statybos darbus, tikėtina, kad šių darbų vystymas turėtų vykti sparčiau ir tai atlieptų šilumos tiekėjų lūkestį spartinti centralizuoto šilumos tiekimo plėtrą.

9. Įstatymo projektu siūlomu teisiniu reguliavimu žemės savininkai netektų teisės pareikšti valią dėl apsaugos zonų jų nuosavybės teise valdomoje žemėje nustatymo, o dėl apsaugos zonų nustatymo patiriami nuostoliai būtų atlyginami ne šalių susitarimu, bet, atsižvelgiant į keičiamo įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą ir būtų mokamos kompensacijos, apskaičiuojamos ir išmokamos Vyriausybės nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į tai, būtų bloginama žemės savininkų padėtis, nes priėmus įstatymą, žemės sklypų savininkams už apsaugos zonose taikomus veiklos apribojimus galėtų būti mokamos mažesnės kompensacijos, negu jos būtų nustatomos ir mokamos šalių susitarimu.

10. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos potencialiai pavojingų įrenginių priežiūros įstatymu, pavojingų medžiagų slėginiai vamzdynai, slėginiai garotiekiai ir karšto vandens vamzdynai yra priskiriami potencialiai pavojingiems įrenginiams. Paminėtina, kad šilumos perdavimo tinklai turi būti suprojektuoti ir įrengti laikantis šio įstatymo, Slėginių vamzdynų naudojimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2018 m. gegužės 17 d. įsakymu Nr. 1-148 „Dėl Slėginių vamzdynų naudojimo taisyklių patvirtinimo“, ir kitų su tuo susijusių teisės aktų reikalavimų. Atsižvelgiant į teisėkūros proporcingumo ir pagarbos asmens teisėms ir laisvėms principus, tokių potencialiai pavojingų įrenginių įrengimas šalia žemės sklypų ir jų apsaugos zonų nustatymas žemės sklypuose be žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimo, nesuteikiant jam galimybės iš anksto įvertinti rizikos ir pareikšti poziciją, pažeistų žemės savininkų teises į saugią gyvenamąją ar ūkinę aplinką saugumo aspektu, vertinant šio tinklo galimą pavojingumo lygį ir keliamą riziką asmens sveikatai ir saugumui avarių atveju, šiuos tinklus eksploatuojant ar vykdant jų rekonstravimo darbus ateityje.

Ministras Pirmininkas

Energetikos ministras